

майстерності та педагогічної культури викладача на підставі думок студентів.

Ключові слова: студент, педагогічний вплив, філософія освіти

А. С. Пономарев

ОЦЕНКА СТУДЕНТАМИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВЛИЯНИЯ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ КАК ПРОБЛЕМА ФИЛОСОФИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Предпринята попытка анализа феномена оценки студентами педагогического воздействия преподавателя как одной из важных проблем философии образования. Рассмотрены факторы, затрудняющие возможность получения действительно объективной оценки уровня профессионализма, педагогического мастерства и педагогической культуры преподавателя на основании мнений студентов.

Ключевые слова: студент, педагогическое влияние, философия образования.

O. S. Ponomaryov

STUDENTS ASSESSMENT OF PEDAGOGICAL INFLUENCE TEACHERS AS A PROBLEM OF PHILOSOPHY OF EDUCATION

Attempts to analyze the phenomenon of students rated pedagogical influence of the teacher as one of the important problems of the philosophy of education is realized. The factors hindering the possibility of truly objective assessment of the level of professionalism, pedagogical skills and pedagogical culture of the teacher on the basis of students' opinions are considered. Key words: student of pedagogical influence, philosophy of education

Стаття надійшла до редакції 10.04.2014 р.

УДК 378:37.03

Ігнатюк О. А.

Харків, Україна

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАГІСТРАНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ»

Актуальність та постановка проблеми. Професійну діяльність викладача за своїм характером давно й однозначно віднесено в наукових дослідженнях до творчих видів діяльності, яка вважається як досить нелегка праця. Розгляд цих питань, їх обґрунтування знаходимо у працях видатних мислителів і педагогів різних епох (М. Бердяєв, А. Дістерверг, І. Кант, П. Каптерев, Я. Коменський, М. Ломоносов, А. Макаренко, Й. – Г. Пестолоцці, М. Пирогов, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, Л. Толстой, К. Ушинський, С. Франк та багатьох інших).

Складність професійної діяльності викладача проявляється не тільки в різноманітті компонентів і взаємозв'язків між ними, але й

їх взаємозв'язків між цими компонентами й зовнішнім середовищем. На ці положення наголошують у своїх наукових працях А. Алексюк, О. Гура, В. Гриньова, І. Зязюн, М. Євтух, О. Іонова, В. Кремень, В. Кудін, В. Лозова, І. Прокопенко, О. Романовський, С. Сисоєва, О. Сухомлинська, Т. Сущенко, А. Сущенко та інші дослідники. Викладацька діяльність нерозривно пов'язана із творчістю. Практично при проведенні кожного заняття доводиться щось корегувати як у змісті навчального матеріалу, так і в методиці навчання. Не випадково, проведене заняття щоразу виходить новим. Дійсно, педагог стає майстром своєї справи, професіоналом у міру того, як він освоює й розвиває педагогічну діяльність, опановує педагогічним капіталом, визнає педагогічні цінності. Зазначимо, що більшість викладачів технічного університету не мають базової педагогічної освіти, і набувають своєї професійної майстерності (у тому числі педагогічної) протягом багатьох років професійної (викладацької) діяльності.

На кафедрі педагогіки і психології управління соціальними системами вже дев'ятий рік функціонує магістратура "Педагогіка вищої школи" (друга вища освіта), після закінчення якої слухачам присвоюється кваліфікація "викладач технічних університетів та вищих навчальних закладів".

Вирішення проблем професійної підготовки будь-якого майбутнього фахівця, у тому числі й інженерно-технічного профілю, багато в чому залежить від адекватності та ефективності обраних засад організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі. При цьому дуже важливого значення набуває готовність до професійної діяльності. У нашому випадку мова йде про формування готовності до науково-педагогічної діяльності у магістрантів спеціальності «Педагогіка вищої школи» технічних університетів, які прийнято вважати майбутніми викладачами, які не завжди мають базову вищу педагогічну освіту, і набувають знань з педагогічної діяльності під час навчання в магістратурі за вищезазначеною спеціальністю та в подальшій викладацькій діяльності на кафедрах університету за обраним фахом.

Теоретичні положення формування готовності до педагогічної діяльності у майбутніх викладачів вищої школи висвітлено А. Алексюком, В. Гриньовою, І. Зязюном, М. Євтухом, В. Лозовою, Л.Рибалкою, І. Прокопенком, С. Сисоєвою, О. Сухомлинською та іншими. Не дивлячись на значний інтерес науковців до цієї проблеми у процесі підготовки майбутніх фахівців, це питання потребує подальшого вивчення.

Мета статті полягає в розкритті особливостей формування готовності до науково-педагогічної діяльності магістрантів спеціальності «Педагогіка вищої школи» у процесі фахової підготовки.

Педагогічна професія, як ми вже відзначали, є одночасно перетворюючою й керуючою. А для того, щоб управляти процесом розвитку особистості, потрібно бути компетентним. Поняття професійної компетентності педагога тому виражає єдність його теорети-

чної й практичної готовності в цілісній структурі особистості й характеризує його професіоналізм (І.А. Зязюн).

Зміст професійної компетентності педагога тієї або іншої спеціальності визначається кваліфікаційною характеристикою. Вона являє собою нормативну модель компетентності педагога, відображаючи науково обґрунтований склад професійних знань, умінь і навичок. Кваліфікаційна характеристика - це, по суті, звід узагальнених вимог до викладача на рівні його теоретичного й практичного досвіду.

Зміст педагогічної освіти як ціле може тому бути розглянуте як єдність знань і вмінь, досвіду творчої діяльності й досвіду емоційно-ціннісного відношення до педагогічної дійсності. Взаємозв'язок цих компонентів не суперечить їхній лінійності, коли попередні елементи можуть до певної межі існувати окремо від наступних, але наступні неможливі без попередніх.

Формування готовності слухачів магістерської програми з педагогіки вищої школи відбувалось на підставі запровадження контекстного підходу. Контекстний підхід до організації процесу навчання у ВНЗ, запропонований А. Вербицьким, заснований на ідеї знаково-контекстного навчання. Можна погодитися із думкою автора, що для досягнення мети формування фахівця у ВНЗ (конкурентоспроможної особистості) необхідно організувати так навчання, щоб воно забезпечувало перехід, трансформацію одного типу діяльності (пізнавальної) в інші (професійну) відповідно зміною потреб і мотивів, цілей, дій (вчинків), засобів, предметів та результатів [1].

Отже, у контекстному навчанні зміст навчання проектується як предмет початкової діяльності, що послідовно трансформується в предмет діяльності професійної, наповнюючи процес навчання особистісним значенням, створюючи можливості для ціле покладання та досягнення цілей. Обґрунтування нашого вибору пов'язане, перш за все тим, що положення контекстного навчання ґрунтуються на орієнтирах гуманістичної парадигми, передбачають максимальне наближення процесу професійної підготовки до реалій майбутньої професійної діяльності викладача технічного університету, формування здатності у магістранта аналізувати, прогнозувати й проектувати траєкторії власного професійного зростання.

Моделюючи зміст навчання (зокрема навчальної дисципліни "Практична підготовка та стажування"), маємо на меті не лише формування у магістрантів цілісного уявлення про майбутню професію, а й спрямування їх погляду на майбутнє [3,5].

У процесі науково-педагогічної підготовки магістрантів дотримуємося таких принципів [4,6]:

- індивідуальної значущості знань, умінь і навичок, яких набуває майбутній викладач;
- наявності цілісної інформації про сутність і структуру, функції педагогічної діяльності;

- послідовного переходу від навчальної через квазіпрофесійну (моделювання професійної) до професійної педагогічної діяльності;
- проблемного і діалогічного спілкування в системі “студент-викладач” і “студент-студент”;
- індивідуалізації та диференціації змісту психолого-педагогічного навчання, технологій організації навчального процесу;
- ігрового моделювання й рольової перспективи;
- єдності навчання й виховання, розвитку й самовдосконалення;
- відкритості навчання (гармонійне поєднання різних технологій навчання (як традиційних, так і інноваційних)).

У процесі викладання магістрантам навчальної дисципліни “Практична підготовка та стажування” передбачено гармонійне поєднання різних форм роботи: лекційної, практичної, самостійної, різновидів консультацій, спів навчання, взаємонавчання (колективне, групове, мікрогрупове навчання в співпраці). В наведених вище прикладах організації занять студент і викладач є рівноправними, рівнозначними суб’єктами. Саме така організація занять сприяє ефективному засвоєнню магістрантами змістовного компонента майбутньої педагогічної діяльності. Спираючись на концепцію знаково-контекстного навчання А. Вербицького [2], передбачено проведення таких видів лекцій: проблемна лекція, бінарна лекція, лекція з наперед запланованими помилками, лекція-конференція. Завдяки їх впровадженню зростає роль діалогічної взаємодії, відбувається послідовний перехід від простої передачі інформації до активного засвоєння магістрантами змісту навчальної дисципліни.

Науково-педагогічна підготовка магістратів спеціальності «Педагогіка вищої школи» згідно навчального плану передбачає як лекційну форму навчання, так й практичні(семінарські) заняття. Загальний обсяг дисципліни «Практична підготовка та стажування» становить 183 години, з них аудиторних годин – 64, кредитів – 4,5.

Організація практичних занять з дисципліни передбачає взаємодію та активне спілкування рівноправних учасників (семінар-круглий стіл, семінар-дискусія, семінар-дослідження, робота у командах за типом брейн-рингу, виступ на конференції з презентацією тощо), де магістранти набувають досвіду як колективної командної роботи, так і розвивають особистісний потенціал, відповідальність за результати співпраці, комунікативні, організаторські, лідерські якості, виступають у ролі доповідачів і опонентів, ставлять та вирішують (творчі, пошукові, проєктувальні) проблеми, тренуються у публічному виступі, презентації, доведенні та відстоюванні правильності власної позиції тощо.

Окреме місце відведено індивідуальним заняттям, організованих з метою: усунення причин зниження пізнавальної

активності; створення траєкторії навчання кожного магістранта й формування умов, що сприяють розвитку його готовності до майбутньої науково-педагогічної діяльності. Вважаємо доцільною реалізацію таких педагогічних умов:

- активна участь магістрантів у процесі обговорення, неформальних дискусій у командах (міні групі), на потоці за тематикою навчальної дисципліни, під час прийняття рішень;
- організація спільної діяльності на кожному етапі навчання (особливо на початковому), яка поступово перетворюється на самостійну, спрямовану на вирішення навчально-проблемних ситуацій;
- створення партнерських відносин взаємодії, що ґрунтуються на співробітництві, відкритості, довірі, особистій участі, підтримці;
- забезпечення умов необхідного консультування (надання викладачем консультацій та додаткових завдань аспірантам, які бажають знати більше);
- забезпечення систематичного контролю знань магістрантів, як додаткового мотиватору навчання;
- урахування стартового потенціалу магістрантів (знань слухачів навчальної дисципліни) з метою індивідуального підходу до кожного майбутнього фахівця;
- створення «ситуацій успіху», ефекту новизни, ефекти змін, ефекту гри, то б то важливо не тільки зрозуміти внутрішній світ особистості, її емоційний стан, але й прагнути допомогти при вивченні дисципліни опанувати вкрай необхідні психолого-педагогічні знання, методологію педагогіки та наукового дослідження, які мають трансформуватися у вміння та навички.

Отже, науково-дослідницька діяльність відома з найдавніших часів. Людина завжди прагнула пізнати світ, в якому вона живе. Соціальна значущість і потреба в науці не минула, вона вічна. На заняттях магістранти намагаються з'ясувати сутність науково-педагогічної діяльності. Вони розуміють, що дослідник, організовуючи і проводячи свої дослідження, виконує дві основні функції: по-перше, систематизує, акумулює знання, накопичені людством, по-друге, пізнає нове, незвідане, що доповнює, збагачує науку. Ці функції залишаються у всі часи, змінюється лише їх зміст під час змін, що відбуваються в суспільному житті, вивчаються проблеми, методи роботи. Для реалізації названих функцій досліднику необхідно володіти певними професійно важливими якостями. Слухачі доходять до важливого висновку, що науково-педагогічна робота - виключно напружена, творча праця, що вимагає повної самовіддачі, наполегливості, терпіння, самовідданості, творчого мислення, почуття нового, прагнення пізнати невідоме.

Всі названі професійно важливі особистісні якості визначають авторитет дослідника, складовими якого є: глибокі різнобічні спеціальні знання; володіння професійними та дослідницькими навичками;

наявність психолого-педагогічних здібностей; загальна педагогічна культура; вміння спілкуватися з людьми; поведінка у відповідності з нормами професійної психолого-педагогічної етики.

Дійсно, сьогодні гостро назріла необхідність «гармонізації особистісних і соціальних інтересів», у забезпеченні «комплексу умов для ефективного формування цілісної, творчої, соціально активної, духовно багатой особистості майбутнього фахівця – інженера, педагога (О.Г. Романовський, М.І. Лазарєв, О.І. Коваленко, І.Ф. Прокопенко, Ю.П. Нагірний й ін). Дуже важливим засобом забезпечення такого цілісного, культуру творчого розвитку особистості молодого фахівця може й повинне стати професійне виховання майбутнього фахівця, що являє собою процес формування його особистості, його морально-естетичної сфери, фундаментальних знань, його духовної культури.

В умовах прискорення науково-технічного прогресу у всіх сферах діяльності зростають вимоги до інтелектуального й морального потенціалу людини, до його загальної культури. Суспільство усе більше має потребу в людях з високим рівнем розумового й морального розвитку, готових до безперервного розширення свого загального й науково-технічного кругозору, підвищенню професійної кваліфікації.

Особливого значення набувають особистісний підхід до аналізу культури й виявленню особливостей формування особистості. Особистісний підхід припускає, що його може здійснювати лише педагог, який усвідомлює особистістю самого себе. Тільки в цьому випадку він може побачити особистість у вихованці, зрозуміти його й будувати свою взаємодію з ним як діалог, як обмін інтелектуальними, емоційними й соціальними цінностями, завдяки чому розвивається як особистість вихованця, так і сам педагог розвиває себе як особистість. Саморегуляція як вольовий прояв особистості розкриває природу й механізм таких рис особистості викладача, як ініціативність, самостійність, відповідальність. Всі інші види творчої діяльності уступають творчості педагогічній за своєю складністю й відповідальністю саме в силу того, що в процесі педагогічної діяльності відбувається «творення» й «створення» особистості [3,4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Педагогічна діяльність, як і будь-яка інша, має не тільки кількісну міру, але й якісні характеристики. Зміст й організацію педагогічної праці можна правильно оцінити, лише визначивши рівень творчого відношення педагога до своєї діяльності, що відбиває ступінь реалізації їм своїх можливостей при досягненні поставлених цілей. Творчий характер педагогічної діяльності тому є найважливішою її об'єктивною характеристикою. Вона обумовлена тим, що різноманіття педагогічних

ситуацій, їхня неоднозначність, вимагають варіативних підходів до аналізу й вирішення завдань, які випливають із них.

До провідних функцій системи методичної підготовки майбутнього педагога у ВНЗ [2, 4, 5] варто віднести: формування самосвідомості майбутнього викладача; формування спрямованості особистості майбутнього викладача на творче здійснення своєї професійної діяльності; формування необхідного комплексу професійних знань, умінь і навичок для творчого здійснення професійної діяльності педагога; формування досвіду практичної професійної діяльності педагога, заснованого на дослідницькому підході.

Отже, творча індивідуальність педагога - це системне, інтегративне особистісне утворення, що представляє собою сукупність мотиваційних, інтелектуальних, емоційно-вольових і професійно-ціннісних якостей, що виникає, розвивається й виявляється в неповторному, самобутньому способі здійснення педагогічної діяльності, що припускає якісне перетворення особистості педагога, розвиток його творчого потенціалу. Опановані магістрантами психолого-педагогічні знання, методологія педагогіки та наукового дослідження будуть як найкраще сприятимуть розвитку їх особистісного потенціалу, який безумовно буде розвиватися й самовдосконалюватися під час виконання своєї професійної діяльності.

Список літератури: 1. Вербицкий А.А. Контекстное обучение: формирование мотивации / А.А. Вербицкий // Высшее образование в России. – 1998. - №1. – С. 101-107. 2. Вербицкий А.А. Психолого-педагогические особенности контекстного обучения / А.А. Вербицкий. – М., 1987. -346 с. 3. Гура О. І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності: навчальний посібник / О. І. Гура. – Київ: центр навчальної літератури, 2005. – 224 с. 4. Євтух М.Б. Педагогічна діяльність / М. Б. Євтух // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 640-641. 5. Звзюн І. А. Краса педагогічної дії: навч. посібник [для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів] / І. А. Звзюн, Г. М. Сагач. - К.: Українсько-фінансовий інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с. 5. Ігнацюк О. А. Формування готовності майбутнього інженера до професійного самовдосконалення: теорія і практика: [монографія] / О.А. Ігнацюк. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2009. – 432 с. 6. Исаева Т. Преподаватель как субъект качества образования / Т. Исаева // Высшее образование в России. – 2003. – №2. – С. 17-23.

Bibliography: 1. Verbitskij A.A. Kontekstnoe obuchenie: formirovanie motivacii / A.A. Verbitskij // Vyshee obrazovanie v Rossii. – 1998. - №1. – S. 101-107. 2. Verbitskij A.A. Psihologo-pedagogicheskie osobennosti kontekstnogo obuchenija / A.A. Verbitskij. – M., 1987. -346 s. 3. Gura O. I. Pedagogika vishnoi shkoli: vstup do specialnosti: navchalnij posibnik / O. I. Gura. – Kiev: centr navchal'noi literatury, 2005. – 224 s. 4. Evtuh M. B. Pedagogichna dijalnist' / M. B. Evtuh // Enciklopedija osviti / Akad. ped. nauk Ukraini; glavnij red. V. G. Kremen'. – K.: Jurinkom Inter, 2008. – S. 640-641. 5. Zvizjun I. A. Krasa pedagogichnoi dii: navch. posibnik [dlja vchiteliv, aspirantiv, studentiv serednih ta vishnih navchal'nih zakladiv] / I. A. Zvizjun, G. M. Sagach. - K.: Ukrainsko-finansovij institut menedzhmentu i biznesu, 1997. – 302 s. 5. Ignatjuk O. A. Formuvannja gotovnosti majbutnjogo inzhenera do profesijnogo samovdoskonalennja: teorija i praktika: [monografija] / O.A. Ignatjuk. – Har'kiv: NTU “HPI”, 2009. – 432 s. 6. Isaeva T. Prepodavatel' kak subekt kachestva obrazovanija / T. Isaeva // Vyshee obrazovanie v Rossii. – 2003. – №2. – S. 17-23.

Ігнатюк О. А.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАГІСТРАНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ»

Статтю присвячено проблемам професійної підготовки магістрантів спеціальності «Педагогіка вищої школи». Автором розкрито особливості формування готовності до науково-педагогічної діяльності у слухачів магістерського програми з педагогіки вищої школи у процесі вивчення навчальної дисципліни «Практична підготовка та стажування». Розкрито дидактичні принципи та педагогічні умови підготовки, що сприятимуть формуванню готовності до майбутньої науково-педагогічної діяльності магістрантів.

Ключові слова:; викладацька діяльність; діяльнісний характер навчання; контекстне навчання; педагог вищої школи; науково-педагогічна підготовка; магістрант

Игнатюк О. А.

ФОРМИРОВАНИЕ ГОТОВНОСТИ К НАУЧНО - ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МАГИСТРАНТОВ СПЕЦИАЛЬНОСТИ «ПЕДАГОГИКА ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ»

Статья посвящена проблемам профессиональной подготовки магистрантов специальности «Педагогика высшей школы». Автор рассматривает особенности формирования готовности к научно - педагогической деятельности у слушателей магистерской программы по педагогике высшей школы в процессе изучения учебной дисциплины «Практическая подготовка и стажировки». Раскрыты дидактические принципы и педагогические условия подготовки, способствующие формированию готовности к будущей научно - педагогической деятельности магистрантов.

Ключевые слова: преподавательская деятельность; деятельностный характер обучения; контекстное обучение; педагог высшей школы; научно - педагогическая подготовка; магистрант

Ignatyuk O.

FORMATION OF READINESS FOR SCIENTIFIC - TEACHING UNDERGRADUATES SPECIALTIES "PEDAGOGY OF HIGHER EDUCATION"

The article is devoted to the training of undergraduates majoring "Pedagogy of Higher Education". The peculiarities of preparedness scientific - pedagogical activity listeners master's program in pedagogy of higher education in the study of the discipline " Practical training and internships" are considers of the author. Didactic principles and pedagogical conditions of preparation, contributing to the formation of readiness for future scientific - pedagogical activity undergraduates are revealed

Keywords: teaching activities; activity character education; learning context; high school teacher; scientific - pedagogical training; undergraduate

Стаття надійшла до редакції 30.04.2014 р.

УДК 378:101

*Долгарев А.В. , Мирошниченко И.С.,
г. Харьков, Украина*

ТВОРЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ – ОСНОВА УСПЕШНОГО УПРАВЛЕНИЯ